

PARLAMENTNÍ
INSTITUT

**MAJETKOPRÁVNÍ ASPEKTY
VZTAHU MEZI STÁTEM A CÍRKVEMI
VE VYBRANÝCH EVROPSKÝCH ZEMÍCH**

JUDr. PhDr. Petr Kolář, Ph.D.

duben 2014

Srovnávací studie č. 5.346

POSLANECKÁ
SNĚMOVNA
PARLAMENTU
ČESKÉ REPUBLIKY

Obsah

Úvod:.....	2
Spolková republika Německo	3
Francouzská republika	5
Irská republika.....	7
Rakouská republika.....	7
Spojené království Velké Británie a Severního Irska.....	9
Polská republika.....	10
Maďarská republika	12

Úvod:

Tato práce Parlamentního institutu vznikla jako odpověď na poslanecký dotaz dotýkající se zejména majetkoprávních dispozičních práv církví a církvemi založených společností ve vybraných evropských zemích. Obsahově práce vychází z již dříve zpracované rozsáhlé studie Parlamentního institutu č. 5.159 z r. 2000, která se dotýká širších aspektů vztahů státu a církví. Zároveň tato práce reflektuje nově vydané konfesně právní tituly odborné literatury, které se dané problematice dotýkají. Jedná se zejména o sborník *Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie*, který byl vydán nákladem Ministerstva kultury v Praze v r. 2009. Jsou-li v této práci citovány přeložené texty ústav členských států EU, jsou převzaty z publikace: Klokočka, V., Wagnerová, E.: *Ústavy států Evropské unie*, Praha 1997 (samozřejmě jen pokud jsou platné).

Spolková republika Německo

Německé konfesně právní normy jsou obsaženy zejména v Základním zákoně, v dalších spolkových zákonech, v ústavách některých spolkových zemí a jejich zákonech, v dosud platném spolkovém konkordátu z roku 1933, v dalších konkordátech, které uzavírají jednotlivé země a ve zvláštních veřejnoprávních smlouvách, které tyto země uzavírají s evangelickými zemskými církvemi. Právě používání smluvního práva je významnou dominantou německého konfesního práva.

Podle ustanovení Základního zákona (Art. 140 GG, Art. 137 Abs. 2. 2 WRV) má každá katolická diecéze (resp. arcidiecéze) a každá evangelická zemská církev právní status **veřejnoprávní korporace**. Katolická církev má v současné době na území Německa sedm církevních provincií – sídly metropolitních stolců jsou Bamberg, Berlin, Hamburk, Freiburg i. B., Kolín, Mnichov-Freising a Padeborn. Uvedené provincie zahrnují ještě devatenáct dalších diecézí (celkem tedy 26 veřejnoprávních subjektů). Kromě katolické a evangelické církve získaly také statut veřejnoprávního subjektu některá další vyznání. Ostatní menší náboženské skupiny se organizují jako soukromoprávní sdružení podle příslušných ustanovení občanského zákoníku.

Spolková republika Německo je jednou z mála zemí na světě, kde je financování církví zajištěno tzv. církevní daní, tedy veřejnoprávním poplatkem, který autoritativně vymáhá stát na základě dohody mezi státem a církvemi. Stát tak dává k dispozici právní a správní nástroje zajišťující trvalý příjem církvím. Církev pak státním finančním úřadům platí 3 – 4 % daňového výnosu za tyto poskytované služby.

Právní úprava církevní daně se opírá o článek 140 Základního zákona, resp. o čl. 137 odst. 6 Výmarské ústavy a o specifickou konkordátní a smluvní úpravu. V jednotlivých spolkových zemích se proto i daňová úprava liší. Fakticky se jedná o položku, o kterou se krátí příslušné daně, tj. daň z příjmu, daň ze mzdy a daň z pozemku. V jihoněmeckých zemích se zpravidla jedná o 8 % této daně, v severoněmeckých zemích je pak tento podíl vyšší – cca 9 %. Výše církevní daně, včetně nejrůznějších úlev, osvobození, apod. tak odráží všeobecně závaznou daňovou úpravu v jednotlivých spolkových zemích. Průměrný měsíční příjem zaměstnance se dvěma dětmi ve výši 3.500,- EUR je (například) zatížen daní z příjmu ve výši 328,8 EUR a církevní daní ve výši 5,1 EUR.¹

Níže uvedená tabulka názorně uvádí přehled výše církevní daně odvozené z daně z příjmu fyzických osob, v závislosti na zařazení do příslušné daňové třídy a v závislosti na výši měsíčního příjmu:

---

¹ Petersen, Jens: Die Kirchensteuer; eine kurze Information; <http://www.steuer-forum-kirche.de/Test01.html>

Výše průměrné církevní daně odvozené z daně z příjmu fyzických osob v SRN

Hrubý měsíční příjem	Svobodný Daňová třída I	Ženatý Daňová třída II	Ženatý s jedním dítětem	Ženatý se dvěma dětmi
2.000 €	18,84 €	2,36 €	--	--
3.000 €	41,31 €	19,85 €	7,79 €	--
3.500 €	53,91 €	29,59 €	16,43 €	5,14 €
4.000 €	67,42 €	39,78 €	26,02 €	13,10 €

Zdroj: Petersen, Jens: Die Kirchensteuer; eine kurze Information; <http://www.steuer-forum-kirche.de/Test01.html>

Katolická církev a jednotlivé evangelické církve dohromady ročně obdrží přibližně 9,5 mld EUR, jak podrobněji rozepisuje níže uvedená tabulka. Z výnosu daně se hradí mzdy a důchody duchovních i značného počtu laických církevních spolupracovníků, rozsáhlá činnost sociálních a charitativních institucí, množství církevních základních a středních škol i mateřských školek, předmanželské a jiné poradny apod.

Dalším zdrojem příjmů církví je výnos tzv. místního jmění. Jedná se o farní a vikariátní fondy, obročí nebo zádušní jmění. Všechny tyto fondy vznikají z darů a odkazů.

Církve a náboženské společnosti jsou ve Spolkové republice Německo osvobozeny od korporátní, majetkové, pozemkové a dědické daně. Úprava daně z příjmu nadto zvýhodňuje dary – je zvýhodněn dárce, který podporuje dobročinné, církevní a náboženské účely. Církve a náboženské společnosti platí nižší daně z přidané hodnoty (např. restaurátorské práce) a jsou osvobozeny od správních poplatků. Podobně jako v jiných členských státech EU jsou i v SRN od cla osvobozeny předměty, které slouží k výkonu bohoslužeb.

Souhrnný výnos z církevní daně ve Spolkové republice Německo (v mld EUR)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Evang.	4,225	4,055	4,044	3,986	3,656	3,617	3,850	4,170	4,556
Röm.-Kath.	4,535	4,356	4,302	4,356	4,026	3,977	4,252	4,657	5,066

	2009	2010	2011	2012
Evang.	4,360	4,256	4,380	4,624
Röm.-Kath.	5,056	4,942	4,918	5,198

Zdroj: Petersen, Jens: Die Kirchensteuer; eine kurze Information; <http://www.steuer-forum-kirche.de/Test01.html>

Francouzská republika

Právní postavení církví ve Francouzské republice je výrazně ovlivněno historickými událostmi, zvláště pak dekretem ze dne 2. listopadu 1789, kterým byl zestátněn veškerý církevní majetek a zákonem ze dne 21. února 1795, kterým byla zavedena odluka státu od církve. Tento odlukový status byl potvrzen zákonem ze dne 9. prosince 1905, který se však netýkal oblasti Alsaska Lotrinska. Ke zmírnění vyhraněného odlukového systému došlo až v padesátých letech, zvláště přijetím tzv. zákona Debré (*Loi Debré*), který nově upravil vztahy státu a církve, zvláště v oblasti školství a armády.

Zakotvení ústavního principu laického státu (*état laïque*) předpokládá náboženskou neutralitu státu. Žádná církev nebo náboženská společnost, stejně jako žádný subjekt církvemi založený, nemá postavení veřejnoprávního subjektu. Všechny církevní právnické osoby tedy mají povahu **soukromoprávní korporace**, a to v některé z následujících forem:

- α) **Kultovní sdružení** - ta se řídí podle ustanovení zákona z 1. ledna 1901 o právu spolčovacím, který byl novelizován i zákonem o odluce z roku 1905. Čl. 19 tohoto zákona pak takováto sdružení definuje jako „*sdužení s výlučným účelem výkonu kultu*“ a zároveň jim zakazuje pobírat jakoukoliv finanční subvenci ze strany státu, departementu nebo obce.
- β) **Diecézní sdružení** - tento typ korporací vznikl především z důvodu zvláštního postavení Katolické církve, což bylo potvrzeno již zákonem z 2. ledna 1907. Dále pak zákon ze 3. dubna 1908 stanovil povahu dosavadního církevního vlastnictví. Podle zákona připadl veškerý majetek na úrovni diecézí (katedrály, biskupství, arcibiskupství) státu, veškerý majetek na úrovni farní správy pak přecházel na obce. Naproti tomu bylo v roce 1924 přiznáno těmto diecézním sdružením právo rozhodovat o nově nabytém majetku.
- χ) **Kongregace** - zákon z 8. dubna 1942 zavedl rozlišení státem uznaných a neuznaných kongregací. Ty kongregace, které získají souhlas Státní rady, získávají právní subjektivitu.

Již výše bylo uvedeno, že církev ve Francii přišla o veškerý nemovitý majetek. Všechny budovy a kostely, které církev užívala v roce 1905, se staly vlastnictvím státu, který je také – zpravidla v režimu památkově chráněných objektů – vlastním nákladem udržuje. Jednotlivé církve, resp. církevní právnické osoby, je pak užívají za symbolické poplatky.

Stát nijak finančně nepřispívá na zajištění vlastních církevních aktivit. Podstatnou část příjmů církví tvoří sbírky (75 %) a zbytek tvoří tzv. příspěvek kultu, který je sice dobrovolný, ale směrné číslo představuje 1 % z příjmu člena církve. Vybírá se většinou jedenkrát ročně (v postní době) a platí jej

cca 45% členů církve. Výtěžek tohoto příspěvku je většinou využit na krytí mzdových a penzijních nákladů duchovních – ti se však pohybují na hranici životního minima a kněží jsou tak často zaměstnání i na vedlejší pracovní poměr.

Přesto i ve Francii existuje výjimka, na základě které stát církve a náboženské společnosti nepřímo finančně podporuje. Podle zákona z 29. července 1961 může stát nebo obec ručit za půjčku kultovního nebo diecézního sdružení určenou pro výstavbu nové církevní budovy. Další nepřímou podporu státu představuje daňové osvobození – církevní stavby jsou zcela osvobozeny od daní, a to i ty, jejichž vlastníkem jsou náboženská sdružení. Osvobozeny od příjmové daně jsou i sbírky a další dary, stejně jako dědictví nebo odkaz. Čl. 238 francouzského všeobecného daňového zákoníku umožňuje právnickým i fyzickým osobám odečítat až 66 % výše darů určených na podporu obecně prospěšných aktivit od jejich zdanitelných základů.² Státní rada ve svém rozhodnutí ze dne 15. května 1962 konstatovala, že tento přístup se vztahuje také na náboženská sdružení, jedná-li se o prostředky určené k výstavbě nebo údržbě církevních budov nebo určitých činností filantropického, vzdělávacího, sociálního nebo rodinného charakteru. Na druhé straně už nemohou být od roku 1962 tyto odpočty použity na výplatu mezd duchovním.³ Zákonem ze dne 23. července 1987 byla výrazně zvýšena částka možného daňového odpočtu, a to včetně možného odpočtu zaplaceného církevního příspěvku (66% z daru, sleva nesmí přesáhnout 20 % zdanitelných příjmů).⁴

---

² K tomu viz dále: Touvet, Lauren: Vztahy mezi francouzským státem a církvemi. In.: Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie, Praha 2009, s. 125.

³ Citováno dle: Řídká, T.: Komparace financování církví a náboženských společností ve Francii a v ČR; diplomová práce ESF MU Brno, 2009.

⁴ Robbers, G.: *Stát a církev v zemích EU*. 1. vyd. Praha: Academia, 2002, s. 153.

Irská republika

Irská ústavní tradice přiznává Církvi významné postavení, které se samozřejmě projevuje i v oblasti majetkoprávních vztahů. Článek 44 Ústavy Irské republiky mj. stanoví, že „každá náboženská denominace má právo spravovat své vlastní záležitosti, vlastnit, nabývat a spravovat movitý a nemovitý majetek a vytvářet instituce k náboženským či charitativním účelům. Vlastnictví náboženské denominace nebo vzdělávací instituce může být vyvlastněno jen ve prospěch nutných děl vytvářených ve veřejném zájmu a za peněžní náhradu.”

Naproti tomu ústava také stanoví, že „stát se zavazuje, že nebude finančně podporovat žádné náboženství.” Kromě školství (v Irsku je více než 93 % základních škol zřizováno církevními právníckými osobami) je tedy církev finančně na státu zcela nezávislá a veškeré finanční prostředky získává z darů, dědictví a odkazů. Na ty se nevztahuje dědická daň. Podle článku 63 zákona z roku 1838 (*Poor Relief*) jsou od daně osvobozené všechny kostely, kaple a jiné budovy, kde se konají bohoslužby.

Rakouská republika

Vztah státu a církví v Rakouské republice bývá nazýván partnerským poměrem koordinace nebo jako „systém demokratickoparitní shody”.⁵ Postavení církevních právníckých osob, stejně jako vymezení jejich vlastnického práva a způsobu financování, je blízké také české právní tradici. V červnu 1933 byl uzavřen dodnes platný konkordát mezi Rakouskou republikou a Svatým stolcem, který kromě obecně závazných právních předpisů určuje vztah mezi církví a státem v Rakouské republice. Ke klíčovým ústavním normám v oblasti této problematiky patří články 14 a 15 státního základního zákona z 21. prosince 1867, RGBL. Nr. 142, o všeobecných právech občanů. Tento státní základní zákon byl článkem 149 odst. 1 Rakouské spolkové ústavy (tj. spolkový ústavní zákon BGBL. Nr. 1/1920) prohlášen za ústavní zákon federace. Tyto ústavní články garantují individuální i kolektivní práva na náboženskou svobodu, včetně dopadů do majetkoprávní sféry - čl. 15 garantuje ochranu církevních ústavů, nadací a fondů sloužících bohoslužebným, vzdělávacím a dobročinným účelům proti možnému vyvlastnění, případně proti převedení pro necírkevní účely. Z článku 15 také vyplývá, že zákonem uznané církve a náboženské společnosti mají postavení **korporace veřejného práva**.

---

⁵ Tretera, J.R.: Konfesní právo a církevní právo. Praha 1997, s. 108

Církev a náboženské společnosti jsou částečně osvobozeny od živnostenské, pozemkové, korporační daně, dále od daně z obratu, daně darovací, a od různých správních poplatků a cel.

Na základě Rakouské státní smlouvy (1955) se Rakouská republika zavázala napravit poškození práv a zájmů, která způsobil nacistický režim vlastníkům z důvodů rasových nebo náboženských. Každoročně dostávají Katolická církev, Starokatolická církev, evangelické církve a židovská obec finanční prostředky ze spolkového rozpočtu.

Vztahy Rakouské republiky ke Katolické církvi jsou upraveny řadou mezinárodních smluv. Základ tvoří rakouský konkordát z 5. června 1933.⁶ Kromě toho existují další dílčí smlouvy - např. smlouva o majetkoprávních vztazích z 23. června 1960⁷, smlouvy dotýkající se záležitostí školství, apod. Pro evangelické církve je důležitý zákon z 6. července 1961 o právních vztazích Evangelické církve v Rakousku.⁸ Podobný zákon byl přijatý v roce 1967 pro Řeckou ortodoxní církev a v roce 1984 byl také novelizován zákon z 21. března 1890 o právních poměrech židovských náboženských obcí.⁹ Konečně činnost islámských náboženských skupin se řídí zákonem z 15. července 1912 ve znění novely z roku 1988.

Rakouský model církevního financování - označovaný často jako model církevního příspěvku (*Kirchenbeitrag*) - se opírá o zákonnou úpravu z roku 1939. Dnešní příjmy Katolické církve v Rakousku tvoří:

85 % církevní příspěvek

10 % výnos z majetku (hlavně půdy)

5 % sbírky, dary, státní podpora ve formě renty za nevrácený zkonfiskovaný majetek

Hlavním zdrojem příjmu je tedy církevní příspěvek (*Kirchenbeitrag*), který církve vybírají na základě Zákona o církevním příspěvku z 1. května 1939. Jedná se o soukromoprávní příspěvek, který podle zákona může vybírat Katolická, Evangelická a Starokatolická církev. Při stanovení výše tohoto příspěvku jsou církve zcela nezávislé - což odpovídá soukromoprávní povaze tohoto příspěvku. Na druhé straně náklady na výběr a správu těchto poplatků činí 10 -15 % z jeho výše - na rozdíl od Německa a Švýcarska, kde stát poskytuje tyto služby církvi zdarma. Problematické je také vymáhání církevního příspěvku na neplatičích. Přitom se opět vychází ze zákona z roku 1939, podle něhož je

---

⁶ BGBl II Nr. 2/1934

⁷ Vertrag vom 23. Juni 1960 zur Regelung von vermögensrechtlichen Beziehungen, BGBl Nr. 195/1960

⁸ BGBl Nr. 182/1961

⁹ RGBl Nr. 57/1890 idF BGBl Nr. 61/1984

nutné dlužníky žalovat soukromoprávní cestou u civilních soudů. K tomu se církve uchylují pouze zcela výjimečně.

Korporace, spolky nebo nadace, které podporují obecně prospěšné, charitativní nebo církevní účely požívají zvýhodnění v daňové oblasti. Osvobozeny jsou tyto právnické osoby od korporátní daně a dále od tzv. živnostenské daně – jedná se v takovém případě o tzv. “výsostné podniky” (*Hoheitsbetriebe*), korporace veřejného práva. Příjmy z této “výsostné činnosti” - např. mešní stipendia, štoly, matriční a hřbitovní poplatky, vydávání církevních úředních potvrzení, církevního tisku, činnost řeholníků nebo kněží ve veřejných zařízeních (např. v nemocnicích, pečovatelských domech, mateřských školách) nebo např. placené průvodcovství v kostelích a kláštrech jsou osvobozeny od daně z obratu.

Pozemky zákonem uznaných církví a náboženských společností užívané pro bohoslužebné, pastorační, vzdělávací a správní účely, pro domovy důchodců a nemocnice, pro vědecké účely a pro hřbitovy jsou osvobozeny od pozemkové daně. Právnické osoby (korporace i nadace) jsou dále osvobozeny od daně z příjmu, pokud je jejich činnost zaměřena výlučně na podporu obecně prospěšných, charitativních nebo církevních aktivit.

Rakouská republika hradí výuku náboženství na veřejných školách, hradí mzdové náklady zaměstnancům teologických fakult i církevních škol. Z veřejných rozpočtů jsou také finančně podporovány, v rámci systému památkové péče, rekonstrukce a údržby kostelů, klášterů a dalších církevních staveb, které mají povahu památkové chráněných objektů.

Spojené království Velké Británie a Severního Irsku

Spojené království má specifickou povahu vztahu mezi státem a církví - král, resp. královna je světskou hlavou Anglikánské církve - ta má postavení církve státní (*established church*), ovšem pouze pro oblast Anglie. Anglikánská církev ve Walesu (vznikla oddělením v roce 1920) a v Severním Irsku byla odstátněna. Naopak postavení státní církve má také presbyteriánská církev ve Skotsku (*Church of Scotland*). To se mj. projevuje i v oblasti konfesněprávních předpisů - až do roku 1919 vydával právní předpisy pro *Church of England* parlament. Od tohoto roku byla přenesena zákonodárná církevní pravomoc na generální synod této církve, a to zákonem *Church of England Assembly Powers Act*. Oba arcibiskupové a 24 anglikánských biskupů jsou také členy Sněmovny Lordů a do svých biskupských úřadů jsou jmenováni na základě návrhu ministerského předsedy panovníkem, jakožto světskou hlavou Anglikánské církve.

Ve Spojeném království mají církve (resp. jejich správní jednotky - např. diecéze u Katolické církve) status tzv. *Registered Charity*, kterým se označují veškeré korporace podílející se na dobročinných a charitativních aktivitách. Registraci uděluje státní úřad Charity Commissioners.

Finanční podpora církví ze strany státu je ve Spojeném království značně omezena. Podobně jako ostatní dobročinné organizace požívají i církve daňových úlev. Získávají finanční prostředky z darů a sbírek, aniž by musely platit darovací nebo příjmovou daň. V případě pravidelných darů ve formě tzv. *Deed of Covenant* mohou církve a náboženské společnosti žádat na finančním úřadě zpět příslušný objem daně odvedené dárce z hodnoty jeho daru. *Deed of covenant* představuje písemný závazek dárce, že bude pravidelně církvi platit určitou sumu po dobu 4 let. Je to nejobvyklejší forma podpory církvím. Podle zákona z roku 1992 *Charity Act* všechny *Registered Charity* s příjmy či výdaji vyššími než 100.000 £ ročně podléhají auditu. Stát nepřispívá na platy nebo důchody duchovních nebo na vlastní činnost církve. Přispívá však do určité míry na opravu historicky významných budov. Tato záležitost je upravena zákonem z roku 1969 (*Religious Buildings Act*), podle kterého se na opravách musejí společně podílet církve i stát.¹⁰

Polská republika

Pro vymezení vztahu státu a církví v Polsku je charakteristická preambule ústavy, kde se mj. říká:¹¹
„ (...) *my národ polský - všichni občané republiky, jak věřící v Boha jsoucího pramenem pravdy, spravedlnosti, dobra a krásy, tak nesdílející tuto víru a vyvozující tyto univerzální hodnoty z jiných zdrojů, rovni si v právech i povinnostech vůči společnému dobru - Polsku, vděční našim předkům za jejich práci, za boj o nezávislost vykoupenu obrovskými obětmi, za kulturu zakořeněnou v křesťanském dědictví národa a ve všelidských hodnotách (...) u vědomí odpovědnosti před Bohem nebo před vlastním svědomím (...) ustanovujeme ústavu Polské republiky.*” Postavením církví se pak speciálně věnuje čl. 25 polské ústavy, který mj. stanoví, že „*vztahy mezi státem a církvemi a jinými náboženskými sdruženími jsou založeny na zásadách respektování jejich autonomie a vzájemné nezávislosti každého z nich ve své oblasti, jakož i spolupráce v zájmu dobra člověka i dobra společného (...) vztahy mezi Polskou republikou a Církví katolickou upravují mezinárodní smlouva uzavřená s Apoštolskou stolicí a zákony (...) vztahy mezi Polskou republikou a jinými církvemi a*

¹⁰ David McClean: *Staat und Kirche im Vereinigten Königreich*, Baden-Baden, 1995, s. 348

¹¹ Český překlad polské ústavy: Pavlíček, V.: *Transformace ústavních systémů zemí střední a východní Evropy*, Praha 1999, s. 242

náboženskými sdruženími upravují zákony schválené na základě smluv uzavřených Radou ministrů s jejich příslušnými představiteli.”

Dva konfesně právní předpisy pak stanoví podrobnější úpravu vztahu mezi státem a církvemi – jedná se jednak o Zákon o vztahu státu ke Katolické církvi a ve vztahu k ostatním církvím a náboženským společnostem a dále o Zákon o zárukách svobody svědomí a vyznání. Na základě této zákonné úpravy byla stanovena soukromoprávní povaha církevních právnických osob. Právo církví plnit “své funkce” není redukováno na oblast kultu, ale zákony garantují církvím veřejný výkon náboženských úkonů, právo svobodně vychovávat a vyučovat děti a mládež, zakládat a vést vlastní školy a osvětová a výchovná zařízení, řídit vlastní semináře a vysoké školy, zakládat vlastní spolky, věnovat se charitativní činnosti, právo rozvíjet křesťanskou kulturu a za tím účelem mít přístup k hromadným sdělovacím prostředkům.

23. února 1998 byl ratifikován konkordát mezi Polskou republikou a Svatým stolcem, který se dotýká široké škály vztahů mezi státem a Katolickou církví, včetně některých otázek finančních: čl. 21 odst. 1 konkordátu garantuje právo církevních právnických osob organizovat humanitární, charitativní a pečovatelskou činnost; za tím účelem mohou vytvářet organizační struktury a vyhlašovat veřejné sbírky. Ohledně veřejných sbírek konkordát stanoví, že *„předpisy polského práva o veřejných sbírkách nelze aplikovat na shromažďování peněžních darů pro náboženské účely, církevní, charitativní, vědeckou, osvětovou a pedagogickou činnost, stejně jako na podporu duchovních a řeholníků, pokud k nim dochází na území chrámů, kaplí nebo na místech a za okolností obvykle přijatých v dané lokalitě tradičním ustáleným způsobem”* (čl. 21. odst. 2)

Konkordát se také explicitně zmiňuje o ochraně památek a stanoví následující princip: Stát *„v rámci možností poskytuje materiální pomoc na restaurování a opravy památkových sakrálních objektů a k nim připojených budov, rovněž tak uměleckých děl, která jsou součástí kulturního dědictví”* (čl. 22, odst. 4)

Významnou roli finanční podpory církví ze strany státu sehrává státní tzv. církevní fond, který nemá právní subjektivitu a je spravován Odborem náboženských vyznání a etnických menšin Ministerstva vnitra a veřejné správy. Z fondu se hradí zejména zdravotní a sociální pojištění duchovních, což se týká nejen kněží, ale i řeholníků a studentů teologických fakult. Celkem se jedná o více než 20 tisíc

osob.¹² Celková částka poskytovaná ze státního rozpočtu do církevního fondu představuje cca 0,04 % výdajů polského státního rozpočtu.¹³

Vedle uvedeného církevního fondu funguje v Polsku i řada dalších forem finanční podpory církví ze strany státu. Jedná se zejména o financování církevního školství, včetně Katolické univerzity v Lublinu a Papežské teologické akademie v Krakově. Z veřejných rozpočtů je financována také výuka náboženství na veřejných školách, stejně jako služba vojenských kaplanů. Církev rovněž požívá rozsáhlých daňových úlev: kněží nemusí platit daň z příjmu v zákonem stanovené výši a místo ní platí poměrně nízkou paušální platbu.¹⁴ Dále jsou v daňových zákonech zakotveny rozsáhlé daňové úlevy pro církevní právnické osoby, případně pro obchodní společnosti, v nichž mají tyto církevní osoby podíl. Důležitým zdrojem příjmů církve jsou i četné jednorázové dary ze strany státu a místních samospráv.¹⁵

Maďarská republika¹⁶

Základním maďarským konfesně právním předpisem byla ústava z roku 1989, která zakotvila ústavní principy náboženské svobody: „*V Maďarské republice má každý právo na svobodu smýšlení, svobodu svědomí a náboženskou svobodu. Toto právo zahrnuje právo na svobodnou volbu nebo přijetí náboženství nebo jiného vyznání, právo na vykonávání, vyučování a projev náboženství nebo vyznání formou náboženských úkonů a ceremonií nebo jiným způsobem na veřejnosti či v soukromí, jakož i právo pomlčet o svém náboženství neb vyznání. V Maďarské republice církve jsou činny a působí odděleně od státu.*”¹⁷

Obdobně řeší problematiku základní konfesněprávní úpravy také nová maďarská ústava ze dne 25. dubna 2011 novelizovaná i v těchto ustanoveních čtvrtým dodatkem ústavy ze dne 25. března 2013. V čl. VII platné maďarské ústavy se uvádí: „*(1) Každý má právo na svobodu smýšlení, svědomí a náboženského vyznání. Toto právo zahrnuje možnost svobodného výběru nebo změny náboženského*

---

¹² Marzena Cichosz, Lubomír Kopeček: Církevní fond v Polsku a jeho kontroverzní historie a současnost. Citováno dle: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=303>

¹³ Např. v roce 2004 činila výše dotace státního rozpočtu do Církevního fondu částku přes 78 milionů zlotých (necelých 600 milionů korun), v roce 2009 se již jednalo o částku 99,4 mil zlotých.

¹⁴ Marzena Cichosz, Lubomír Kopeček: Církevní fond v Polsku a jeho kontroverzní historie a současnost. Citováno dle: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=303>

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ Informace uvedené v této části práce vycházejí zejména z příspěvku Tibora Fedora: Vypořádání vlastnických vztahů k bývalému majetku církví v Maďarsku, který je uveřejněn ve sborníku Náboženství a veřejná moc v zemích Evropské unie, Praha 2009.

¹⁷ Zákon č. XXXI: 1989, § 60

vyznání nebo jiného přesvědčení a svobodu v tom, že každý může své náboženské vyznání nebo jiné přesvědčení projevat formou náboženských úkonů, obřadů nebo jiným způsobem, buď sám, nebo společně s jinými, veřejně nebo soukromě, nebo takový projev nevykonávat, praktikovat nebo učit.

(2) Na základě rámcového zákona může stát uznat některé organizace vykonávající náboženskou činnost jako církve, se kterými stát spolupracuje ve veřejném zájmu. Ustanovení rámcového zákona dotýkající se uznání církví mohou být předmětem ústavní stížnosti.

(3) Stát na straně jedné a církve nebo jiné náboženské společnosti na straně druhé spravují své záležitosti odděleně. Církve a jiné náboženské společnosti jsou autonomní.

(4) Podrobná úprava dotýkající se církví je obsažena v rámcovém zákoně. Podmínky pro uznání působit jako církev stanoví rámcový zákon s přihlednutím k době trvání, podpoře ve společnosti a vhodnosti spolupráce při naplňování veřejného zájmu.“

V Maďarsku bylo v průběhu 90. let přijato několik restitučních zákonů¹⁸, které vycházely z principu náhrady některých škod vzniklých v průběhu totalitního režimu osobám soukromého práva. Stát je těmito zákony zatížen právní povinností reparace, ta je však omezena “společenskou spravedlností” a “hospodářskou únosností”. Restituentům byly vydány “restituční kupony”, které bylo možno použít především při privatizaci státního majetku ve formě směny za akcie k těmto privatizovaným společnostem. Některé právnické osoby (především spolky, ale i politické strany) byly odškodněny jednorázovým příspěvkem ze státního rozpočtu. Restituci církevního majetku se věnoval zvláštní zákon (č. XXXII/1991), který předpokládal převedení nemovitostí patřících kdysi církvím, které se ke dni, kdy zákon vstoupil v účinnost, nacházely ve státním nebo obecním vlastnictví. Tento zákon se dále vztahuje pouze na budovy, které byly zestátněny po 1. lednu 1948 a které sloužily před zestátněním náboženským, sociálním, vzdělávacím nebo kulturním účelům. Nejednalo se tedy o tzv. hospodářský majetek. Církve mohly požadovat jejich vrácení pouze za předpokladu jejich následného využití pro stejné účely.

Církve na základě těchto kritérií sestavily seznam (přibližně 8 tisíc položek) požadovaných nemovitostí určený pro komisi složenou paritně ze zástupců vlády a církví, která pak vypracovala definitivní seznam nemovitostí doporučených k restituci. Z předložených žádostí bylo cca 52 % žádostí Katolické církve, 35 % Reformované církve, 6,5 % Evangelické církve a cca 4,5 % Svazu maďarských židovských náboženských obcí. K předávání majetku byla určena lhůta deseti let,

---

¹⁸ Především se jedná o zákon č. XXV/1991 o úpravě majetkových vztahů a o částečné náhradě škod na majetku vzniklých nespravedlivě občanům a zákon XXIV/1992 o úpravě majetkových vztahů a o částečné náhradě škod vzniklých nespravedlivě aplikací norem vydaných mezi 1. 5. 1939 a 8. 6. 1949.

převedení vybraných budov však mohly církve nárokovat již ve lhůtě tří let. Vláda se zavázala každoročně vyčlenit ze státního rozpočtu finanční prostředky jako náhradu stávajícím uživatelům předmětných nemovitostí (např. v letech 1996-1997 byla k tomuto účelu vyčleněna částka 4 mld. forintů). Přibližně 30 % předložených žádostí bylo vyhověno a předmětné nemovitosti byly vydány na základě usnesení vlády. Přibližně 23 % nárokových položek bylo vyřízeno ve formě jejich začlenění do tzv. renty na základě dohody mezi státem a oprávněnou církví a cca 12 % prostřednictvím dohody mezi orgány místní samosprávy a oprávněné církve. Asi 30 % těchto žádostí bylo odmítnuto pro nesplnění zákonných podmínek. Celková hodnota vypořádaného majetku přesahuje částku 170 mld. forintů.¹⁹

Je také zapotřebí zdůraznit, že církevní právnické osoby v Maďarsku nebyly zbaveny své majetkové základny v takové míře, jako tomu bylo například v Československu a část hospodářského majetku byla ponechána v jejich vlastnictví po celou dobu komunistického režimu.

Dne 20. června 1997 byla v Římě podepsána dohoda mezi Apoštolským stolcem a Maďarskou republikou, která upravuje systém financování činnosti Katolické církve v oblasti veřejných služeb a duchovního života a věnuje se také některým majetkovým otázkám.²⁰ Jednání o tomto dokumentu iniciovali maďarští biskupové poté, co začalo docházet ke znevýhodňování církevních škol při poskytování státních dotací a kdy zjistili, že navrácení nemovitostí na základě zákona z roku 1991 se neprovádí. Dohoda řešila dva okruhy otázek:

- financování činnosti Katolické církve při poskytování obecně prospěšných služeb - jednalo se především o čl. 2 kapitoly I. dohody, která církvi garantovala, že se jí dostane pro vzdělávací zařízení stejné podpory jako provozovatelům obdobných státních nebo jiných veřejných zařízení. Dodatkový protokol k dohodě pak obsahuje detailní předpisy o výpočtu výše této podpory. V čl. 4 dohody se stát a církve zavázaly spolupracovat na zachování a rozmnožení kulturního dědictví (archivy, knihovny, muzea, veřejné sbírky). Smlouva počítá se státní podporou na provoz a renovaci církevních kulturních památek, přičemž se předpokládá uzavření konkrétních dílčích dohod mezi státem a maďarskou biskupskou konferencí. Ve třetím článku dohody je konkrétně zmíněna otázka finanční podpory státu na činnost církevních vysokých škol a univerzit. Stát nemá právo regulovat počet studentů teologie a náboženské výchovy - to je čistě církevní záležitostí. Přesto přispívá na jejich výuku. Bylo proto dohodnuto, že celkový počet takto podporovaných studentů nesmí překročit 2.500.

---

¹⁹ Hodnota vydávaných nemovitostí dosáhla částky cca 101 mld. forintů, hodnota majetku vyřízeného formou renty dosahovala cca 67,4 mld. forintů.

²⁰ Oficiální text dohody byl publikován v AAS 90 (1998) 330-341.

- otázka restituce církevního nemovitého majetku - zde byla prodloužena lhůta pro vydání nemovitostí církvím stanovená zákonem z roku 1991, a to do roku 2011. Jednalo se o přibližně 800 nemovitostí, jejichž výčet byl taxativně uveden v příloze této dohody. Hodnota ostatních církevních budov (tedy těch, které nebyly v rámci restitucí vydány) se transformovala do finančního fondu (tzv. věčná renta), který církvi zabezpečuje financování aktivit v oblasti duchovního života. V roce 1997 byla tato hodnota vypořádání restitučních nároků vyčíslena na 42 mld forintů, v následujících letech pak rostla s ohledem na počet vyřízených restitučních žádostí. Stát považuje tento nárok církve za dlouhodobý vklad, který se valorizuje v závislosti na inflaci a devalvaci forintu. Roční výše výnosu z tohoto fondu činí podle dohody do roku 2001 4,5 % a od roku 2001 5 %. Ze státního rozpočtu tedy dostávají každoročně všechny církve rentu, která není nijak časově omezena a poměr její výplaty jednotlivým církvím se řídí podílem touto formou vypořádaných restitučních nároků. V roce 2007 byla ze státního rozpočtu Maďarské republiky vyplacena církvím jako renta za nevydané nemovitosti částka 8,71 mld forintů.

Vedle výše uvedené dohody upravující ekonomické vztahy mezi maďarským státem a Katolickou církví byly v pozdějších letech obdobné dohody uzavřeny i s dalšími církvemi. Renta je tedy dnes také vyplácena Maďarské reformované církvi, Maďarské evangelické církvi, Svazu maďarských židovských náboženských obcí, Budínské srbské pravoslavné eparchii a Maďarské baptistické církvi.

Výplata renty není časově ohraničená, proto se často označuje za tzv. "věčnou rentu". Její výplata nebyla dosud žádnou vládou zpochybněna. Výplata renty činí dnes asi 34 % celkových výdajů státu na podporu činnosti církví a náboženských společností.

Všechny výše uvedené zásady upravené původně smlouvami byly začleněny do zákona 15 č. CXXIV/1997 o materiálním zajištění činnosti církví v oblasti duchovního života a veřejných služeb, který již zahrnoval všechny státem uznané církve a náboženské skupiny. Zákon také zavedl nový způsob financování církví prostřednictvím tzv. **daňové asignace**, a to ve výši 1 % daně z příjmu fyzických osob. Roční příjem z této asignace dosahuje částky cca 11 mld forintů. Novela zákona účinná od 1. ledna 2009 upravuje nově systém finanční podpory církví tím způsobem, že stát církvím poukáže dvojnásobek částky získané formou asignací. Ze státního rozpočtu jsou dále hrazeny výdaje církevních škol a náklady na rekonstrukci kulturních památek. V říjnu 2013 byla uzavřena nová dohoda mezi Svatým stolcem a Maďarskou republikou, která se upravuje některé aspekty financování církví. Stát v této dohodě nově garantuje, že bude podporovat církevní vzdělávací instituce každoročně částkou ve výši min. 7,5 mld forintů.